

Sint-Denijs-Westrem – Flanders Expo
Zone 6 Artexis
archeologisch vooronderzoek – maart 2015
A. DE LOGI, J. HOORNE, N. HEYNSSENS & F. DE KREYGER

Colofon

Project
Sint-Denijs-Westrem – Flanders Expo Zone 6 / Artexis
Archeologisch vooronderzoek

Opdrachtgever:
Artexis nv
Maaltekouter 1
9051 Sint-Denijs-Westrem

Uitvoerder:
De Logi & Hoorne bvba
Gentstraat 50 bus 2
9800 Deinze
BTW BE 0845.028.465
RPR Gent
www.dl-h.be

DL&H-Rapport 20
ISSN 2294-0790
© 2015 – De Logi & Hoorne bvba

Niets uit deze publicatie mag vermenigvuldigd worden, opgeslagen in geautomatiseerde gegevensbestanden en/of openbaar gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook (digitaal, mechanisch, door fotokopie) zonder toestemming van De Logi & Hoorne bvba

Inhoud

Voorwoord	5
Administratieve fiche	5
1. Inleiding	7
2. Aanleiding en doel van het onderzoek	7
3. Geografische en bodemkundige situering	8
4. Archeologische voorkennis	8
5. Tijds kader	12
6. Methodologie	12
7. Resultaten	14
7.1. Bodemkunde en natuurlijke sporen	15
7.2. Antropogene sporen	16
8. Conclusies en aanbevelingen	20
Bibliografie	20
Bijlage: Algemeen grondplan	22

Voorwoord

Begin maart 2015 groef een archeologisch team van De Logi & Hoorne bvba proefsleuven op een terrein van circa 0,6ha gelegen op The Loop te Sint-Denijs-Westrem, een deelgemeente van Gent. Opdrachtgever Artexis nv zal het plangebied in de nabije toekomst ontwikkelen als parkeerterrein. Aangezien de geplande bouwwerken een bedreiging inhouden voor het archeologisch bodemarchief, werd voorafgaand aan de ontwikkeling een archeologisch vooronderzoek opgelegd door de Dienst Stadsarcheologie van Gent. De prospectie bracht enkele grachten en greppels uit de Romeinse tijd aan het licht, die vermoedelijk in het verlengde liggen van eerder opgegraven sporen. Andere sporen van occupatie in het verleden op dit terrein bleken afwezig. Een vervolgonderzoek lijkt op dit deel van The Loop niet noodzakelijk.

Dankzij de inzet van een aantal personen en instanties kende dit project een vlot verloop. We danken hiervoor ontwikkelaar Artexis nv, in het bijzonder Wim Verstockt (Rei Consult), Christof Leleu en Etienne Verhaert; Marie Christine Laleman, Gunter Stoops en Geert Vermeiren van de Dienst Stadsarcheologie van Gent; en kraanfirma De Pourcq.

Administratieve fiche

Site:	Sint-Denijs-Westrem – Flanders Expo Zone 6 Artexis (SDW-EXPO-15 Zone 6 Artexis)
Ligging:	Maaltekouter, Adolphe Pégoudlaan, The Loop te Sint-Denijs-Westrem (Gent, Oost-Vlaanderen)
Lambert 72-coördinaten:	X: 102503, Y: 190825; X: 102573, Y: 190785; X: 102534, Y: 190720; X: 102480, Y: 190748; X: 102477, Y: 190781 (hoekpunten projectgebied)
Kadaster:	Sint-Denijs-Westrem, Gent, afdeling 25, sectie A, deel van perceel 239g/4
Onderzoek:	vooronderzoek met ingreep in de bodem / proefsleuven
Opdrachtgever:	Artexis nv
Eigenaar terrein:	Artexis nv
Uitvoerder:	De Logi & Hoorne bvba
Vergunning:	2015/049
Vergunninghouder:	Adelheid De Logi
Vergunning metaaldetectie:	2015/049 (2)
Vergunninghouder metaaldetectie:	Adelheid De Logi
Wetenschappelijke begeleiding:	Gunter Stoops (Dienst Stadsarcheologie Gent) Johan Hoorne (De Logi & Hoorne bvba)
Bijzondere voorwaarden:	Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Gent, Sint-Denijs-Westrem, Flanders Expo, aanleg parking
Bewaarplaats archief:	Dienst Stadsarcheologie Gent, Zwarte Doos Dullegrietlaan 2 9050 Gentbrugge
Grootte projectgebied:	0,6 ha
Grootte onderzoeksgebied:	0,6 ha
Termijn:	terreinwerk 10 maart 2015 verwerking 11 t.e.m. 18 maart 2015
Archeologen:	Adelheid De Logi Nele Heynssens Frederik De Kreyger
Verwachting:	gelegen op meerperiodensite The Loop. Romeinse nederzetting in de onmiddellijke omgeving, maar ook metaaltijden tot en met wereldoorlogrelicten mogelijk
Resultaten:	twee Romeinse greppels en grachten, en recente sporen
Aanbeveling:	geen verder onderzoek

1. Inleiding

Een terrein van 0,6ha, gelegen aan de expohallen op The Loop in Sint-Denijs-Westrem, Gent, wordt door Artexis nv omgevormd tot een nieuwe parking. De Dienst Stadsarcheologie van Gent adviseerde hier een archeologisch vooronderzoek door middel van proefsleuven voorafgaand aan de bouwwerken. Het project werd begin maart 2015 uitgevoerd door De Logi & Hoorne bvba.

Dit rapport belicht alle aspecten van het archeologisch vooronderzoek. Zo wordt eerst de ruime context, waarin het project tot stand kwam, besproken. Daarna komen de resultaten van het veldwerk en de verwerking uitgebreid aan bod. Tenslotte wordt alles samengevat in het besluit, waaraan ook een advies met betrekking tot een archeologisch vervolgonderzoek is gekoppeld. Op de digitale bijlage van dit rapport zijn alle plannen, foto's, sporen-, sleuven- en vondstenlijsten, en de Harrismatrices van de sleuven en kijkvensters terug te vinden.

2. Aanleiding en doel van het onderzoek

Bouwheer Artexis nv plant een terrein aan de expohallen op The Loop tot parking te ontwikkelen. Omdat deze bouwwerken ingrepen inhouden die eventueel in de bodem aanwezige archeologische sporen en vondsten kunnen vernietigen of de bewaringstoestand en omstandigheden kunnen veranderen, adviseerde de Dienst Stadsarcheologie van Gent voor de start van de ontwikkeling een archeologisch vooronderzoek. De bedoeling van deze prospectie is door middel van een proefsleuvencampagne na te gaan of op het projectgebied archeologische sporen of vondsten aanwezig zijn. Indien dat het geval is, moet hun aard, datering en verspreiding in kaart gebracht worden, zodat duidelijk is of een vervolgonderzoek op (een deel van) de gronden noodzakelijk is. Bovendien moet ook de plaatselijke bodemopbouw onderzocht worden aan de hand van verschillende profielen.

Figuur 1: Het projectgebied aangeduid op een uittreksel van een orthogonale luchtfoto (© www.gisoost.be)

3. Geografische en bodemkundige situering

Het projectgebied bevindt zich centraal op de zuidoostelijke zijde van de terreinen van The Loop te Sint-Denijs-Westrem, een deelgemeente van Gent. Voor de proefsleuven campagne was het terrein in gebruik als een grasplein dat aan de noordoostelijke en noordwestelijke kant door de hallen van Flanders Expo werd begrensd. Aan de zuidoostelijke zijde bevindt zich de huidige tramhalte, en in het zuidwesten ontwikkelingsveld 12 Oost, waar op dit moment de ontwikkeling van de eerste parkeergarages opgestart is. Het onderzoeksterrein heeft een oppervlakte van circa 0,6ha en is kadastraal gekend als het zuidoostelijk deel van perceel 239g4 van afdeling 25 sectie A van de stad Gent. Binnen het archeologisch project van The Loop bevindt het terrein zich in zone 6.

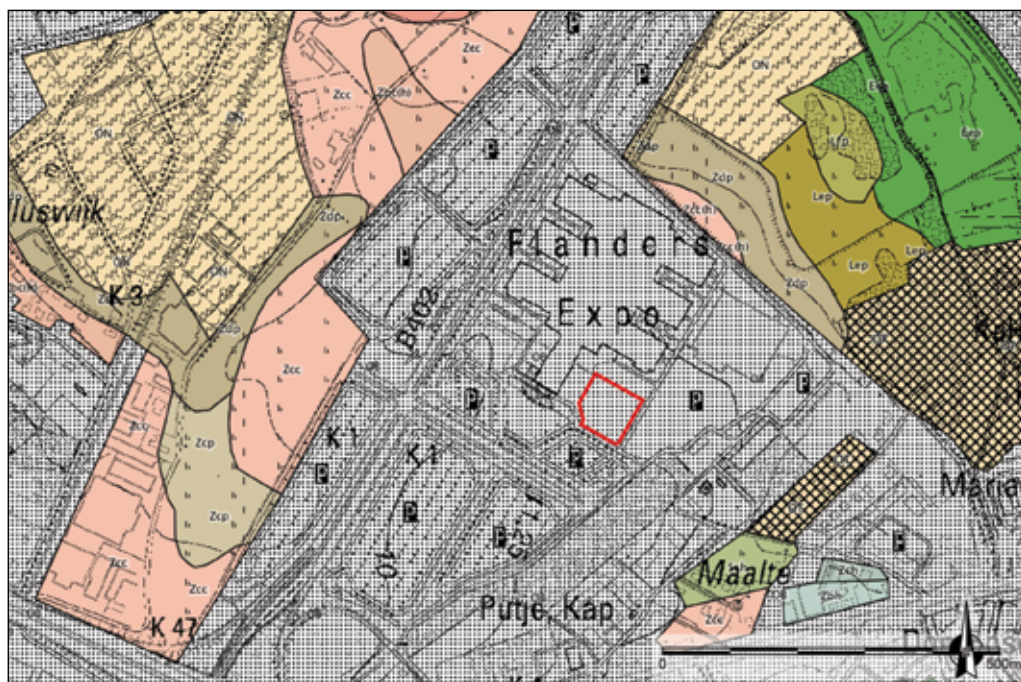
Op de bodemkaart is het terrein, net zoals het grootste deel van The Loop, aangegeven als bebouwde zone (OB). Eerder archeologisch onderzoek nabij het projectgebied toonde echter al aan dat onder de parkings een matig droge zandbodem of lemige zandbodem aanwezig is. Het vooronderzoek zal moeten uitwijzen of dat ook op dit terrein het geval is, of de ondergrond hier met de bouw van de expohallen is verstoord. Het onderzoeksgebied bevindt zich op een hoogte van 9,7 tot 10m TAW, met het hoogste punt centraal binnen het terrein.

4. Archeologische voorkennis

De terreinen van The Loop kenden al heel wat archeologisch onderzoek. Sinds de vorige eeuw werd de kennis over het verleden van de gronden gestaag opgebouwd, en met elke nieuwe onderzoekscampagne komen nieuwe gegevens aan het licht.

De oudste aanwijzingen voor aanwezigheid van de mens stammen uit het finaal neolithicum (circa 2600-2000 v.Chr.). Uit deze periode werden drie mogelijke vlakgraven daterend tussen 2200 en 2000 v.Chr. (HOORNE *et al.* 2009: 12-22), twee houtskoolrijke kuilen uit de periode midden 25ste tot eerste helft 21ste eeuw v.Chr. (HOORNE 2011: 25-27; DE LOGI 2014: 19-23), en een palencluster waarin een fragment van een klokbeke zat gevonden (DE LOGI *et al.* 2012a: 21-23).

Uit de vroege en midden bronstijd (circa 2000-1200 v.Chr.) werden een deel van een kringgreppel, een cluster bewoningssporen (HOORNE *et al.* 2008a: 12-20; 54-56), een kuil (DE LOGI *et al.* 2014: 25-27), twee gedeeltelijk bewaarde gebouwplattegronden (MESSIAEN *et al.* 2009a: 10-13), en twee waterputten (DE LOGI 2014: 24-27) gevonden. Ook uit de late bronstijd (circa 1200-750 v.Chr.) werden sporen op The Loop aangesneden: verschillende verspreid liggende kuilen (DE LOGI *et al.* 2014: 18-32; HOORNE *et al.* 2008a: 20-31) en twee gebouwplattegronden in de overgangperiode met de vroege ijzertijd (DE LOGI 2014: 27-31; HOORNE *et al.* 2009: 29-34).

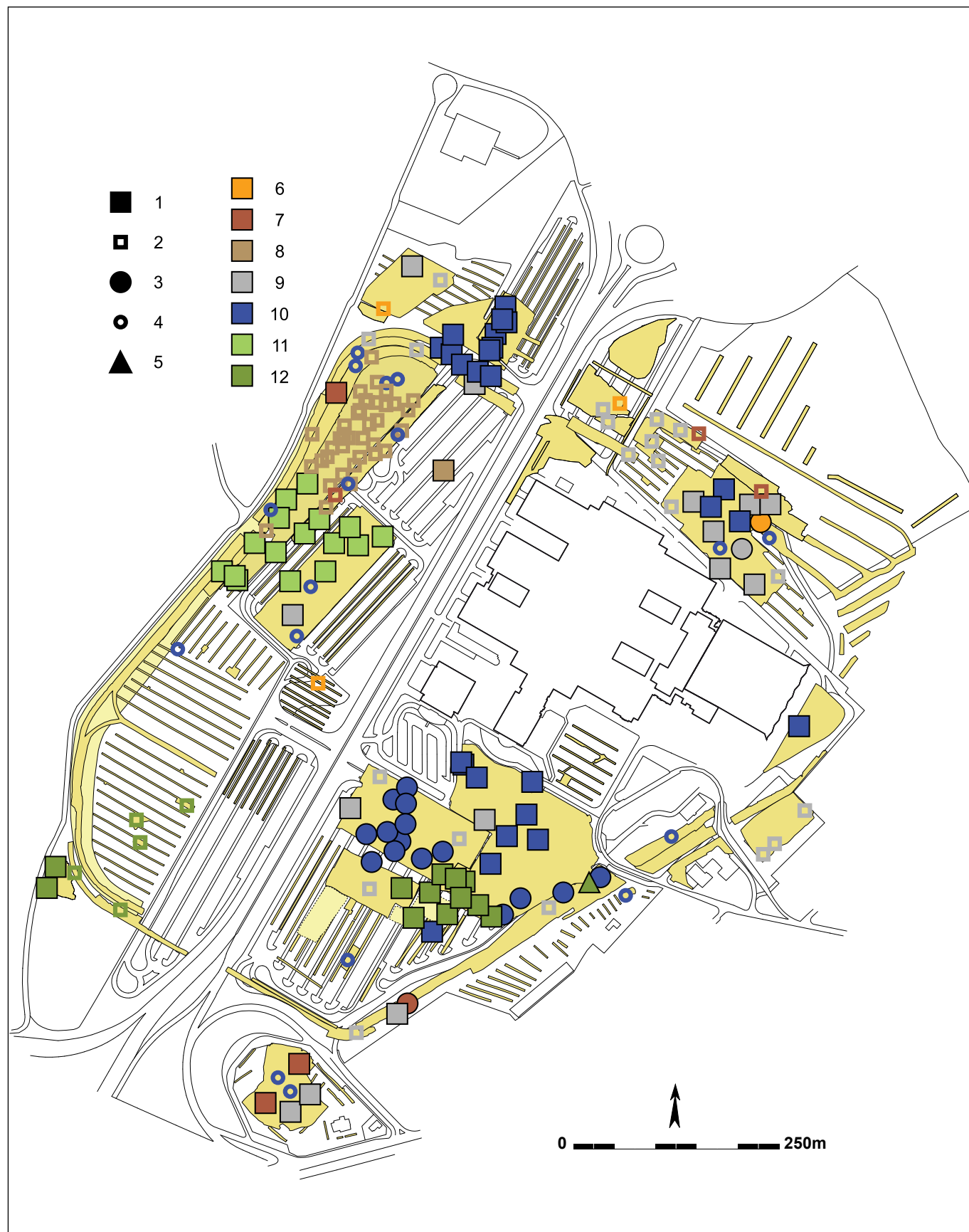

Figuur 2: Het projectgebied aangeduid op een uittreksel van de bodemkaart van België (@ www.dov.vlaanderen.be)

Figuur 3: Het projectgebied aangeduid binnen het groter archeologisch project The Loop

Figuur 4: Algemeen grondplan van het archeologisch project The Loop, stand van zaken maart 2015. 1: erf bestaande uit hoofdgebouw en/of minstens één waterput; 2: verspreide nederzettingssporen; 3: grafveld; 4: geïsoleerd graf; 5: windmolen; 6: finaal neolithicum; 7: vroege-midden bronstijd; 8: late bronstijd; 9: ijzertijd; 10: Romeinse periode; 11: vroege middeleeuwen; 12: volle middeleeuwen

Tijdens de ijzertijd (circa 750-1ste eeuw v.Chr.) werden de terreinen van The Loop duidelijk bewoond, maar er waren ook funeraire zones ingericht. Zo werden al minstens zeven plattegronden van hoofdgebouwen (HOORNE 2011: 28-39; HOORNE *et al.* 2009: 28-58; MESSIAEN *et al.* 2009a: 14-26), zones met bijgebouwen en voorraadkuilen (DE LOGI 2014: 31-45; HOORNE 2011: 42; HOORNE 2012: 16-33; HOORNE *et al.* 2008b: 13-16; HOORNE *et al.* 2009: 77-83; MESSIAEN *et al.* 2009a: 14-26; MESSIAEN *et al.* 2009b: 9-11), en slechts één waterput uit deze tijd onderzocht (nog niet gepubliceerd onderzoek 2013, veld 120). Een cluster kuilen op zone 1 wordt geïnterpreteerd als grafveld (HOORNE *et al.* 2009: 59-76).

Ook tijdens de Romeinse tijd (circa 1ste-4de eeuw n.Chr.) werden verschillende delen van The Loop bewoond. Zo werden tot op heden al een twintigtal woonerven – bestaande uit een hoofdgebouw, bijgebouwen en minstens één waterput – opgegraven (DE LOGI 2014: 54-71; HOORNE 2010a: 20-23; HOORNE 2011: 51-125; HOORNE *et al.* 2009: 97-148). Romeinse graven worden verspreid over de terreinen van The Loop aangetroffen, zowel geclusterd in grafvelden, als geïsoleerde veldgraven (DE LOGI 2014: 67-68; DE LOGI *et al.* 2012: 23-24; DE LOGI *et al.* 2014: 35-40; HOORNE 2010a: 15-19; HOORNE 2010b: 32-38; HOORNE 2012: 34-38; HOORNE *et al.* 2008a: 32-38, 63-97; HOORNE *et al.* 2008b: 17-27; HOORNE *et al.* 2009: 140-142; MESSIAEN *et al.* 2008: 24-30; MESSIAEN *et al.* 2009a: 26-28).

Een uitgestrekte nederzetting uit de vroege middeleeuwen (circa 7de-9de eeuw n.Chr.) werd al gedeeltelijk onderzocht. Zo werden al zeker acht erven met hoofdgebouw, bijgebouwen en waterputten aangetroffen (DE LOGI *et al.* 2014: 41-64; HOORNE 2012: 38-149; HOORNE & MESSIAEN 2009: 11-15; HOORNE *et al.* 2008a: 39-50). Ook gedurende de volle middeleeuwen (circa 10de-12de/13de eeuw n.Chr.) werden delen van The Loop ingericht als boerderij-erven. Er werden sporen gevonden van minstens twee nederzettingen en een windmolen (HOORNE 2010c: 22; HOORNE *et al.* 2008a: 98-102; HOORNE *et al.* 2008b: 33-48).

Uit de vroegmoderne periode (16de-18de eeuw n.Chr.) dateren voornamelijk grachten en greppels, maar ook de restanten van enkele wegen die zichtbaar zijn op de kaart van Ferraris. In de eerste helft van de 19de eeuw werd een deel van de gronden in dienst genomen als militair oefenterrein. De afbakening is terug te vinden op de kaarten van Vandermaelen en Popp. Tijdens de Eerste Wereldoorlog wordt dit exercitieplein omgevormd tot vliegveld, en blijft dat ook tijdens de Tweede Wereldoorlog. Over het gehele terrein worden sporen van loopgraven en schutterskuilen aangesneden (HOORNE 2012: 151-152; HOORNE *et al.* 2008a: 50, 103-104; HOORNE *et al.* 2008b: 48; HOORNE *et al.* 2009: 149-151; MESSIAEN & BARTHOLOMIEUX 2008: 14; MESSIAEN *et al.* 2008: 30-31; MESSIAEN *et al.* 2009a: 29).

Figuur 5: Het projectgebied aangeduid op een uittreksel van de Poppkaart (1842-1879) (© www.geopunt.be)

5. Tijds kader

Het archeologisch vooronderzoek op het terrein van Artexis werd aangevat op dinsdag 10 maart 2015. Archeologen Adelheid De Logi, Nele Heynssens en Frederik De Kreyger legden die dag zes proefsleuven, een kijkvenster, en twee volgsleuven aan. Het veldwerk kon dezelfde dag beëindigd worden, en de uitgegraven gedeelten werden aansluitend door de kraan gedicht. De verwerking van de resultaten had plaats van 11 tot 18 maart.

6. Methodologie

De Dienst Stadsarcheologie van Gent adviseerde een proefsleuvenonderzoek om het archeologisch potentieel van het projectgebied na te gaan. Om een goed beeld te krijgen op het aanwezige bodemarchief, moet minstens 10% van de totale oppervlakte met proefsleuven onderzocht worden. Aanvullend dient nog 2,5% van de oppervlakte door middel van kijkvensters of extra sleuven blootgelegd te worden. Hiertoe werden op het 0,6ha groot terrein zes parallelle proefsleuven (sleuven 01 tot en met 06) met een NW-ZO oriëntatie gegraven. De sleuven hadden

Figuur 6: Alle sporen werden opgeschaafd en met een GPS-toestel opgemeten

Figuur 7: In elke sleuf werd een bodemprofiel gegraven, dat uitgebreid geregistreerd werd

een breedte van 2m, en lagen op een onderlinge tussenafstand van niet meer dan 15m as op as. Op deze wijze werd 821m² – wat overeenkomt met 13,7% van de totale oppervlakte van het terrein – gecontroleerd op de aanwezigheid van sporen en vondsten. Aanvullend werden een kijkvenster (sleuf 07) en twee volgsleuven (sleuven 08 en 09) op het onderzoeksterrein aangelegd. Zodoende werd nog eens 171m², of 2,9% van de totale oppervlakte, geëvalueerd. Met het huidige vooronderzoek werd in totaal 16,6% van het projectgebied op archeologische sporen en vondsten gescreend.

De proefsleuven en kijkvensters werden aangelegd met een rupskraan van 21ton voorzien van een 2m brede tandeloze graafbak. Op aanwijzen van de archeologen werd de diepte bepaald waarop gegraven moest worden. Dit is het archeologisch niveau, of de diepte waarop sporen van bodemingrepen uit het verleden zichtbaar worden. In de praktijk komt dit overeen met het niveau waarop de moederbodem wordt aangesneden. In iedere sleuf werd een bodemprofiel aangelegd. Dit houdt in dat plaatselijk dieper wordt gegraven om inzicht te verkrijgen in de bodemopbouw van het terrein. De op deze wijze bekomen profielen werden uitgebreid geregistreerd en opgemeten. Alle aangetroffen sporen werden opgeschaafd, in de bodem aangekrast, gefotografeerd, beschreven in een digitale sporenlijst en opgemeten met een GPS-toestel. De sporen werden voorzien van een uniek nummer, bestaande uit drie delen: het volgnummer van het deelproject binnen The Loop (62), het nummer van de sleuf of het kijkvenster (1-9), en het volgnummer van het spoor binnen de sleuf. Met het GPS-toestel werden bovendien ook de contouren van de sleuven en kijkvensters, de hoogtes van het maaiveld en het archeologisch niveau, en de dieptes van de bodemprofielen nauwkeurig opgemeten. Alle vondsten werden in gripzakjes verzameld, die voorzien werden van de projectcode (SDW-EXPO-15 Zone 6 Artexis) en het spoornummer. Na aanleg van alle proefsleuven en kijkvensters werden de aangetroffen sporen gecontroleerd op metaalvondsten met een metaaldetector. Alle werkzaamheden werden uitgebreid vastgelegd op foto.

De verwerking van de resultaten omvatte in de eerste plaats het bewerken van het opmetingsplan tot een grondplan in pdf, dwg en GISshape. Alle vondsten werden gewassen, gedroogd, gedetermineerd, opgelijst en gefotografeerd. De digitale sporenlijst werd aangevuld, en een sleuvenlijst werd opgemaakt, alle foto's werden benoemd en geordend, en van de sleuven werd een Harrismatrix opgesteld. Tenslotte werden alle gegevens verwerkt tot een rapport, waarbij ook een digitale drager hoort als bijlage. Het archief van dit onderzoek wordt ondergebracht in De Zwarte Doos te Gent.

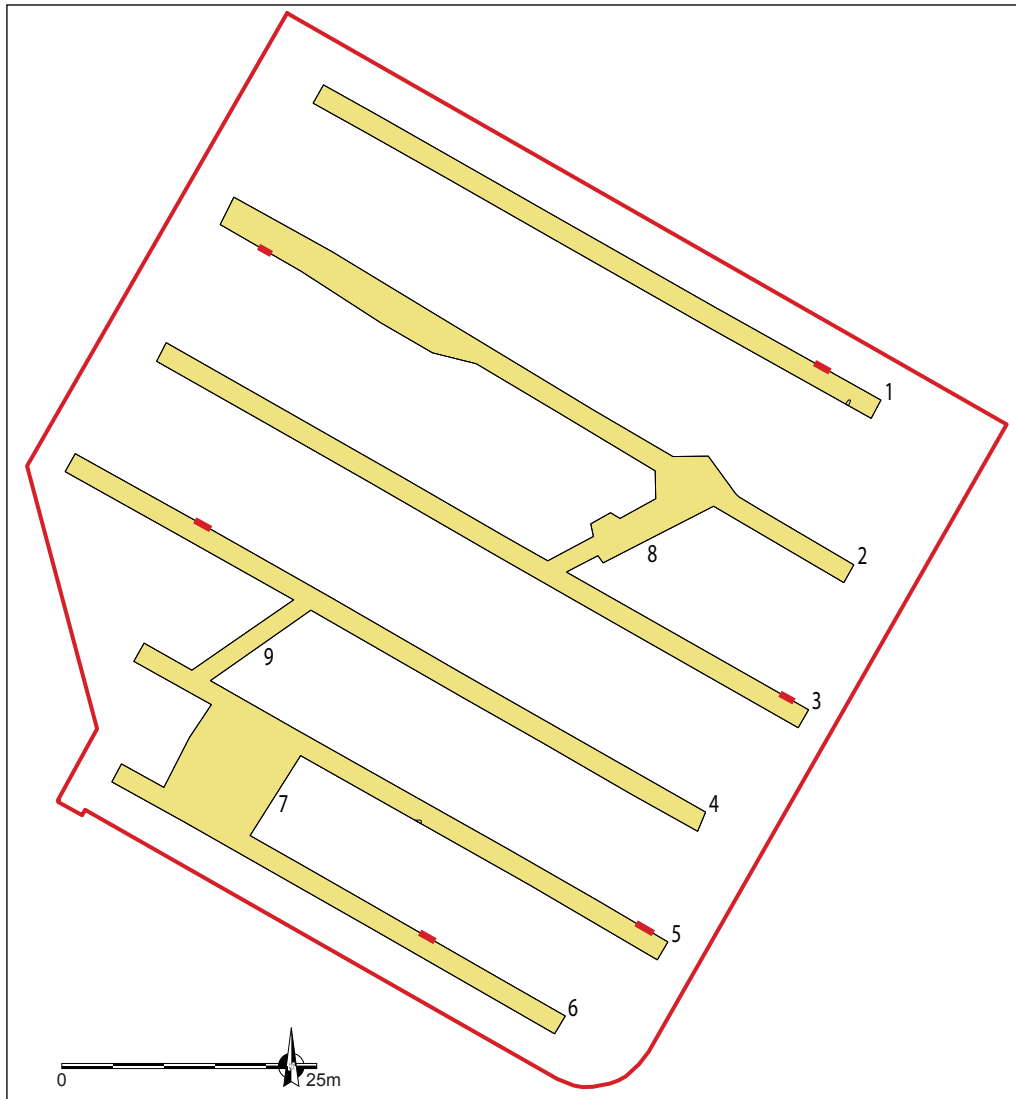
Figuur 8: Zicht op het terrein met alle proefsleuven, volgsleuven en het kijkvenster

7. Resultaten

Door de ligging van het projectgebied tussen de gekende sites van The Loop, werd op het terrein archeologische sporen uit verschillende periodes verwacht, maar vooral uit de metaaltijden en de Romeinse periode. Bij het proefsleuvenonderzoek werden echter maar zeer weinig archeologisch relevante sporen aangesneden: twee grachten en twee greppels. Verspreid over, maar vooral langs de randen van, het terrein waren heel wat sporen van recente activiteiten

Figuur 9: De aangelegde proefsleuven en het kijkvenster, met de bodemprofielen in rood aangeduid en de natuurlijke sporen zwart omlijnd

Figuur 10: Het bodemprofiel in proefsleuf 4

Figuur 11: Het bodemprofiel in proefsleuf 6

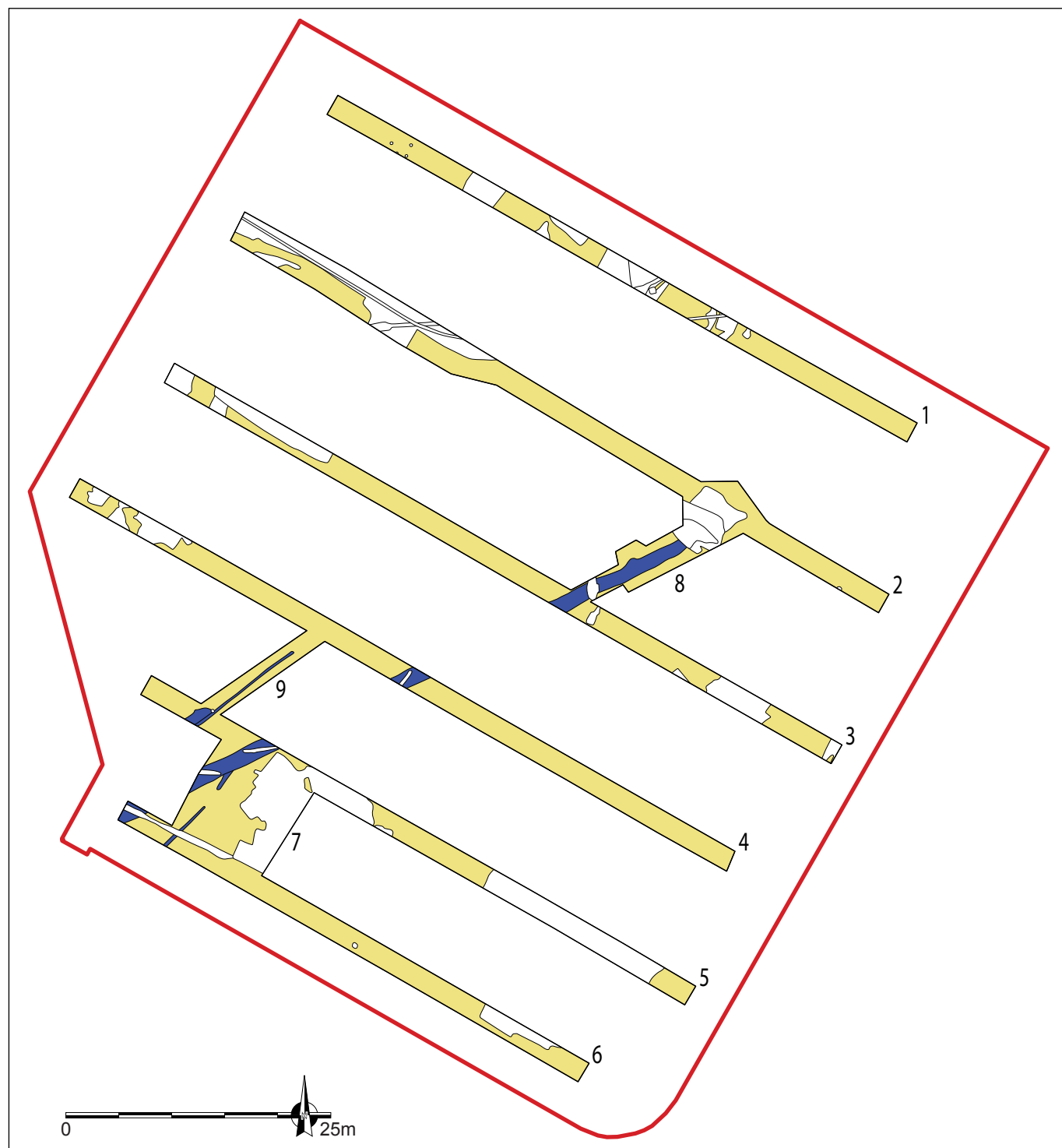

aanwezig. De densiteit van deze recente verstoringen is echter niet zo hoog dat ze een goed beeld op de moederbodem en eventuele oudere sporen belette. Een verklaring voor de afwezigheid van sporenconcentraties uit het archeologische verleden, moet misschien gezocht worden in de huidige bodemopbouw van het terrein.

7.1. Bodemkunde en natuurlijke sporen

Op de bodemkaart van België staat het volledige projectgebied, net zoals alle terreinen van The Loop, ingekleurd als bebouwde gronden. Afgaande op de resultaten van de omliggende archeologische projecten kon onder de teelaarde van het grasveld een al dan niet lemige zandbodem verwacht worden. Om de bodemopbouw en de bewaring van de oorspronkelijke bodem te kennen werd in elke proefsleuf een bodemprofiel aangelegd en geregistreerd. Hiervoor

Figuur 12: Het grondplan met aanduiding van alle antropogene sporen. De Romeinse sporen zijn blauw ingekleurd, de recente sporen wit

werd over een lengte van ongeveer 1m plaatselijk iets dieper gegraven om alle aanwezige lagen goed zichtbaar te maken. Alle gemaakte profielen op het terrein zijn min of meer identiek. De bovenste laag van de bodem bestaat uit een heterogene donkergrijze tot donkerbruine teelaarde, soms vermengd met beige versmeten moederbodem. Dit pakket had een dikte gaande van 0,3 tot 0,4m. Meteen onder deze laag werd de moederbodem aangesneden. Het betreft een beige zandige C horizont. De overgang van de teelaarde naar deze C horizont is zeer scherp afgelijnd, en bioturbatie door graaf dieren, zoals mollen, bleek afwezig. Bovendien werden nergens nog restanten van de oorspronkelijk hoger liggende pakketten – de A, E en B horizonten – aangetroffen. Deze gegevens suggereren dat deze horizonten samen met het bovenste delen van de aanwezige C horizont vrij recent werden afgetopt. De dikte van de verwijderde laag kan zonder intact referentieprofiel niet achterhaald worden. De afwezigheid van mollengangen doet echter vermoeden dat minstens 0,2m van de C horizont verdwenen is. Als op het terrein ondiepe archeologische sporen aanwezig waren, kunnen ze samen met de bovenste bodempakketten in het recente verleden verwijderd zijn. Gezien de vele recente bouwingrepen, zowel in verband met de aanleg en aanpassingen van het voormalige vliegveld als de aanleg van de hallen van Flanders Expo, is een dergelijke aftopping van het terrein mogelijk op verschillende tijdstippen gedurende de laatste decennia.

7.2. Antropogene sporen

Tijdens het archeologisch vooronderzoek op het terrein van Artexis werden in totaal 56 grondsporen opgetekend. Stenen funderingen of muurwerk waren afwezig. Grondsporen ontstaan wanneer door mens, dier of plant in de ongestoorde beige moederbodem gegraven wordt, bijvoorbeeld voor de aanleg van een fundering, gracht of waterput, maar ook tijdens de activiteiten van mollen of plantenwortels. Bij deze graafwerken wordt de beige zandbodem plaatselijk verwijderd. De kuil, gracht, of het gangenstelsel raakt nadien – al dan niet intentioneel en al dan niet geleidelijk aan – terug opgevuld. Deze opvulling verschilt qua kleur en textuur van de omliggende ongeroerde beige moederbodem, en is op die manier leesbaar als een archeologisch spoor. Met uitzondering van twee natuurlijke sporen zijn alle bij dit onderzoek aangetroffen sporen antropogeen van aard. De hoofdmoot van de sporen zijn recent van datering, twee grachten en twee greppels dateren in de Romeinse tijd.

Een eerste archeologisch interessant spoor (62305) werd aangesneden centraal in sleuf 3. Het gaat om een fragment van een ONO-WZW lopende gracht. Het spoor had een breedte van ongeveer 1,4m en kende een homogene lichtgrijze tot grijze opvulling. Delen van dit spoor (62405, 62505 en 62602) werden ook meer zuidwestelijk in sleuven 4 tot en met 6 en kijkvenster 7 aangetroffen. Omdat de gracht in sleuven 1 en 2 afwezig was, werd het spoor tussen sleuven 2 en 3 gevolgd in een bijkomende proefsleuf (8). Deze gracht werd in het noordoosten van volgsleuf 8 gesneden door twee grote recente kuilen (62802 en 62803) die ook recent spoor 62206 in sleuf 2 sneden. Aangezien de gracht voorbij deze verstoringen niet meer aanwezig was, kan vermoed worden dat het spoor ergens ter hoogte van deze recente kuilen een einde kende. Vanaf dit punt kon het traject van deze gracht over de verschillende sleuven vastgesteld worden over een afstand van ongeveer 60m. Op zijn traject werd de gracht gesneden door enkele recente greppels en kuilen (62801, 62404, 62506, 62702 en 62601). Zelf sneed het spoor een oudere greppel (62701) in kijkvenster 7. De gracht moet het projectgebied verlaten ter hoogte van de zuidwestelijke hoek van het terrein. In sleuf 3 werd van het spoor een doorsnede gemaakt. De gracht bleek een komvormig profiel te hebben met een diepte van 0,62m ten opzichte van het archeologisch niveau, en bestond uit drie pakketten. Onderaan bevond zich

Figuur 13: Romeinse gracht 62305 wordt in volgsleuf 8 gesneden door recente sporen 62801, 62802 en 62803

een homogeen grijze laag van ongeveer 0,15m dikte. Hierboven lag een homogeen donkergrijs pakket met maximale dikte van 0,22m. De bovenste laag was heterogeen lichtgrijs van vulling en had een dikte tot 0,27m. In de opvulling van het spoor werden een randscherf met bolle lip (109g) afkomstig van een voorraadpot of *dolium* en drie wandjes in prehistorische techniek (5g) gevonden. Deze vondsten suggereren een Romeinse datering voor de gracht. Eveneens werd een vuurstenen schrabber (9g) uit de gracht gerecupereerd.

Een tweede gracht (62508) werd aangesneden in het noordwestelijk uiteinde van sleuf 5 op ongeveer 4,5m ten noordwesten van de eerder besproken gracht (62505). Spoor 62508 had een NO-ZW verloop, was circa 1,4m breed en had een heterogene lichtgrijze tot grijze vulling. Omdat de gracht afwezig was in sleuf 4 werd tussen sleuven 4 en 5 een extra proefsleuf aangelegd om het spoor te volgen. Hieruit bleek dat gracht 62508 vrijwel meteen ten noordoosten van sleuf 5 een intentioneel einde kende, maar ook dat de gracht door een gelijk georiënteerde greppel

Figuur 14: Het vervolg van de Romeinse gracht werd ook in sleuven 5 en 6, en kijkvenster 7 vastgesteld, en oversneden er greppel 62603

Figuur 15: De doorsnede op Romeinse gracht 62305

Figuur 16: Randscherf van een dolium aangetroffen in spoor 62405

(62901) werd gesneden. Zowel gracht 62508, als greppel 62901 werden gesneden door een recente kuil (62507). Greppel 62901 kon in noordoostelijke richting nog 11,4m gevolgd worden, waarna het spoor niet meer zichtbaar was. Deze greppel had een breedte van 0,23m en een homogene lichtgrijze opvulling. Beide sporen werden gecoupeerd in sleuf 5. Gracht 62508 kende een komvormig profiel met de bodem op 0,34m onder het archeologisch niveau. De opvulling van het spoor was driedelig met onderaan een heterogene grijze laag van ongeveer 0,1m dikte. Daarbovenop bevond zich aan de zuidoostelijke zijde een heterogene laag van sterk uitgelopen beige grond met maximale dikte van 0,15m. Het bovenste pakket kende een heterogene lichtgrijze opvulling en was tot 0,2m dik. Greppel 62901 vertoonde een U-vormig profiel van 0,32m diepte, bestaande uit een homogeen grijs pakket van 0,16m onderaan het spoor, en een heterogene lichtgrijze opvulling van eveneens 0,16m bovenaan de greppel. Uit de opvulling van gracht 62508 werd een bodemscherf in *terra sigillata* (25g), afkomstig van Dr. 37, gerecupereerd. De scherf vertoont nog de restanten van een slecht bewaarde versiering. Daarnaast werd ook een stuk zandsteen (263g) uit het spoor gehaald. Het aardewerk wijst ook voor deze gracht op een Romeinse datering. Greppel 62901 leverde geen vondsten op. De opvulling van deze greppel is in elk geval jonger dan die van gracht 62508, maar de kleur, textuur, aflijning en oriëntatie van het spoor doen wel een datering in de Romeinse tijd vermoeden.

Figuur 17: Sporen 62508 en 62901 in sleuven 5 en 9

Figuur 18: De doorsnede op sporen 62508 en 62901

Figuur 19: Een bodemscherf in *terra sigillata* uit gracht 62508

Het laatste archeologisch relevante spoor werd aangesneden in sleuf 6 en kijkvenster 7. Op 3,5m ten oosten van gracht 62602 werd greppel 62603 aangetroffen. Dit spoor had een breedte van 0,32m en werd vanaf de zuidwestelijke sleufwand nog 5,2m in noordnoordoostelijke richting gevolgd. Na een onderbreking van 1,9m in kijkvenster 7, werd het spoor terug zichtbaar (62701) over een afstand van 2,2m. Hier werd de greppel oversneden door gracht 62602/62505. Het spoor werd niet opnieuw waargenomen voorbij deze gracht. Beide greppelfragmenten waren ondiep bewaard en kenden een heterogene lichtgrijze tot grijze opvulling waarin geen vondsten werden gedaan. De oversnijding door een Romeinse gracht, en de kleur, textuur en aflijning van de greppel zelf doen een datering vermoeden in de Romeinse periode.

Hoewel de verwerking van de opgraving voor het meer zuidelijk gelegen veld 120 nog niet is afgewerkt, is wel duidelijk dat de aangesneden grachten en greppels deel uitmaken van een groter geheel. Ter hoogte van het terrein van Artexis werden op veld 120 een aantal fragmenten van grachten en greppels aangetroffen die allen min of meer NO-ZW verlopen. Deze sporen hebben geen ononderbroken verloop, het gaat om stukken van grachten en greppels die een afbakening lijken te vormen van de Romeinse occupatie op dit veld. Zonder een duidelijk beeld op het verloop van deze sporen ter hoogte van de weg tussen veld 120 en het terrein van Artexis, kan niet met zekerheid gesteld worden hoe de aangesneden grachten en greppels precies verderlopen naar het zuidwesten toe. Hoogstwaarschijnlijk maken ze wel deel uit van het erfbegrenzend systeem dat op veld 120 werd onderzocht. Voorlopig kunnen de grachten op veld 120 niet nauwer gedateerd worden dan Romeins (nog niet gepubliceerd onderzoek 2013-2015 veld 120).

Verspreid over het terrein werden vrij veel sporen uit de recente tijd vastgesteld. De densiteit is het hoogst in de noordwestelijke en in de zuidoostelijke hoek van het projectgebied. Naast vier heterogene donkerbruine ronde paalsporen in het noordwesten van sleuf 1 (62113-62116) en een ovale kuil in sleuf 6 (62604), betreft het hoofdzakelijk grote vergravingen met hetzij een heterogene donkergrijze of donkerbruine vulling (62107, 62109, 62110, 62117, 62206, 62207, 62302, 62306, 62307, 62401-62403, 62501, 62504, 62507, 62605 en 62802), hetzij een homogene lichtgrijze zandige vulling (62102, 62103, 62105, 62106, 62108, 62111, 62112, 62202-62204, 62301, 62303, 62304, 62308, 62404, 62503, 62506, 62601, 62701 en 62803). In de noordwestelijke sector van het terrein werden daarnaast ook nog sleuven van recente leidingen (62104, 62110, 62201 en 62205) aangetroffen. Al deze sporen worden gekenmerkt door een zeer scherpe aflijning, die eveneens op een recente datering wijst. Mogelijk kan een deel van deze sporen verklaard worden door de beursactiviteiten op het terrein. Zo zou een gedeelte van het projectgebied aan het einde van de vorige eeuw tijdens beurzen gebruikt zijn om landbouwapparaten, waaronder ook graafmachines, te testen of demonstreren (mondelinge mededeling Artexis).

Figuur 20: Recente paalsporen in sleuf 1

Figuur 21: Een van de uitgebreide recente verstoringen op het terrein

8. Conclusies en aanbevelingen

Wegens de geplande ontwikkeling van een grasplein op The Loop te Sint-Denijs-Westrem tot parkeerterreinen door Artexis nv, adviseerde de Dienst Stadsarcheologie van Gent voorafgaand aan de bouwwerken een archeologisch vooronderzoek. Een team van De Logi & Hoorne bvba voerde de prospectie door middel van proefsleuven uit op 10 maart 2015. Verspreid over het 0,6ha groot terrein werden zes parallelle proefsleuven, twee volgsleuven en een kijkvenster gegraven. Op deze wijze werd 16,6% van het terrein onderzocht op archeologische sporen en vondsten. De antropogene sporen uit het verleden beslaan twee grachten en twee greppels uit de Romeinse tijd. Deze sporen maken waarschijnlijk deel uit van een grachtensysteem dat bij archeologisch onderzoek op het meer zuidelijk gelegen veld 12O werd aangesneden. Andere sporen uit het verre verleden werden niet gevonden. Uit de wandprofielen blijkt dat de bovenste lagen van de oorspronkelijke bodem in het recente verleden werden afgegraven. Het is zeer goed mogelijk dat eventueel aanwezige, en minder diepe, archeologische sporen bij deze activiteiten verwijderd zijn. Sporen uit de recente periode zijn verspreid over het gehele terrein aanwezig. Het betreft enkele paalsporen, kuilen en meer uitgestrekte verstoringen. Op basis van de resultaten van het archeologisch vooronderzoek worden op dit terrein geen bijkomende relevante sporen of vondsten verwacht. Een vervolgonderzoek lijkt hier dan ook niet aangewezen.

Bibliografie

DE LOGI A., 2014. *Sint-Denijs-Westrem – Flanders Expo Zone 1 Veld 5O. Archeologisch onderzoek – september 2012 tot februari 2013*. DL&H-rapport 13.

DE LOGI A., HOORNE J. & STEURBAUT A., 2012. *Sint-Denijs-Westrem – Flanders Expo Zone 2 Veld 12W. Archeologisch vooronderzoek – augustus 2012*. DL&H-rapport 2.

DE LOGI A., HOORNE J. & VANHERCKE J., 2014. *Sint-Denijs-Westrem – Flanders Expo Zone 2 Veld 7 Wegkoffer. Archeologisch onderzoek – september tot oktober 2013*. DL&H-rapport 15.

HOORNE J., 2010a. *Sint-Denijs-Westrem - Flanders Expo Zone 6/Veld 12O: Archeologisch vooronderzoek van 2 tot 20 augustus 2010 (stad Gent, provincie Oost-Vlaanderen)*. Onuitgegeven GATE-rapport.

HOORNE J., 2010b. *Sint-Denijs-Westrem - Flanders Expo Zone 1 wegkoffer, zone 3 wegkoffer bis, zone 5 brug noord. Archeologisch onderzoek van 10 mei tot 25 november 2010 (stad Gent, provincie Oost-Vlaanderen)*. Onuitgegeven GATE-rapport.

HOORNE J., 2010c. *Sint-Denijs-Westrem - Flanders Expo Zone 2/Veld 13. Archeologisch vooronderzoek van 2 tot 6 september 2010 (stad Gent, provincie Oost-Vlaanderen)*. Onuitgegeven GATE-rapport.

HOORNE J., 2011. *Sint-Denijs-Westrem - Flanders Expo Zone 5 / ECPD. Rapportage archeologische opgraving 07/03 - 04/05/2011*. GATE-rapport 28.

HOORNE J., 2012. *Sint-Denijs-Westrem – Flanders Expo zone 2/parkeertoren. Archeologisch onderzoek van 4 januari tot 7 mei 2010 (stad Gent, provincie Oost-Vlaanderen)*. Onuitgegeven rapport.

HOORNE J., BARTHOLOMIEUX B., CLEMENT C., DE DONCKER G., MESSIAEN L. & VERBRUGGE A., 2008a. *Sint-Denijs-Westrem - Flanders Expo Zone 2 & 3: Archeologische wegkofferbegeleiding van 13 mei tot 7 juli 2008 (stad Gent, provincie Oost-Vlaanderen)*. Onuitgegeven rapport.

HOORNE J., BARTHOLOMIEUX B., DE CLERCQ W. & DE MULDER G., 2009. *Sint-Denijs-Westrem - Flanders Expo Zone 1: Archeologisch onderzoek van 25 juni tot 15 november 2007 (stad Gent, provincie Oost-Vlaanderen)*. Onuitgegeven rapport.

HOORNE J., SCHYNKEL E., DE SMAELE B. & BARTHOLOMIEUX B., 2008b. *Sint-Denijs-Westrem - Flanders Expo Zone 3 / IKEA: Archeologisch onderzoek van 2 januari tot 15 februari 2008 (stad Gent, provincie Oost-Vlaanderen)*. Onuitgegeven rapport.

HOORNE J. & MESSIAEN L., 2009. *Sint-Denijs-Westrem – Flanders Expo Zone 2/Parkeertoren: Archeologisch vooronderzoek van 2 tot 12 juni 2009 (stad Gent, provincie Oost-Vlaanderen)*. Onuitgegeven rapport.

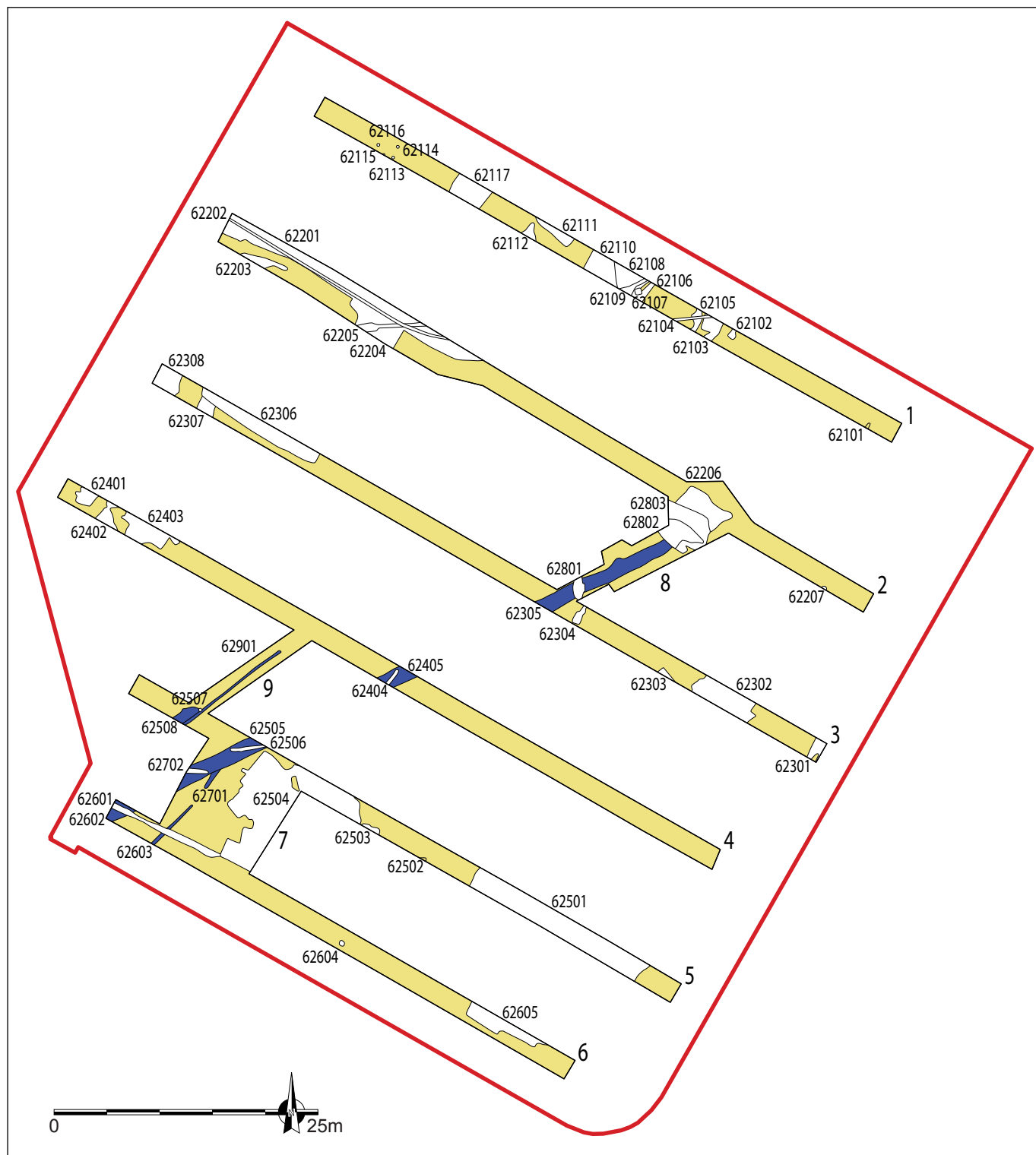
MESSIAEN L. & BARTHOLOMIEUX B., 2008. *Sint-Denijs-Westrem Flanders Expo Zone 5: Archeologische wegwijzer- en rioleringsbegeleiding en opgraving bufferbekken van 4 augustus tot 2 september 2008 (stad Gent, provincie Oost-Vlaanderen)*. Onuitgegeven rapport.

MESSIAEN L., BARTHOLOMIEUX B., BONQUET T. & KEPPENS K., 2008. *Sint-Denijs-Westrem Kortrijksesteenweg Zone 4 - Fase 1: Archeologische opgraving van 17 september tot 16 oktober 2008 (stad Gent, provincie Oost-Vlaanderen)*. Onuitgegeven rapport.

MESSIAEN L., KEPPENS K. & BONQUET T., 2009a. *Sint-Denijs-Westrem Kortrijksesteenweg Zone 4 - Fase 2: Archeologische opgraving van 5 tot 30 januari 2009 (stad Gent, provincie Oost-Vlaanderen)*. Onuitgegeven rapport.

MESSIAEN L., HOORNE J. & BONQUET T., 2009b. *Sint-Denijs-Westrem - Flanders Expo Zone 4/Brug Zuid: Archeologische wegwijzerbegeleiding van 15 juni tot 9 juli 2009*. Onuitgegeven rapport.

Bijlage: Algemeen grondplan

Figuur 22: Het grondplan met weergave van alle sporen en spoornummers. De Romeinse sporen zijn blauw ingekleurd, de recente sporen wit

